

**Dit examen bestaat uit 31 vragen.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel
punten met een goed antwoord behaald kunnen
worden.**

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

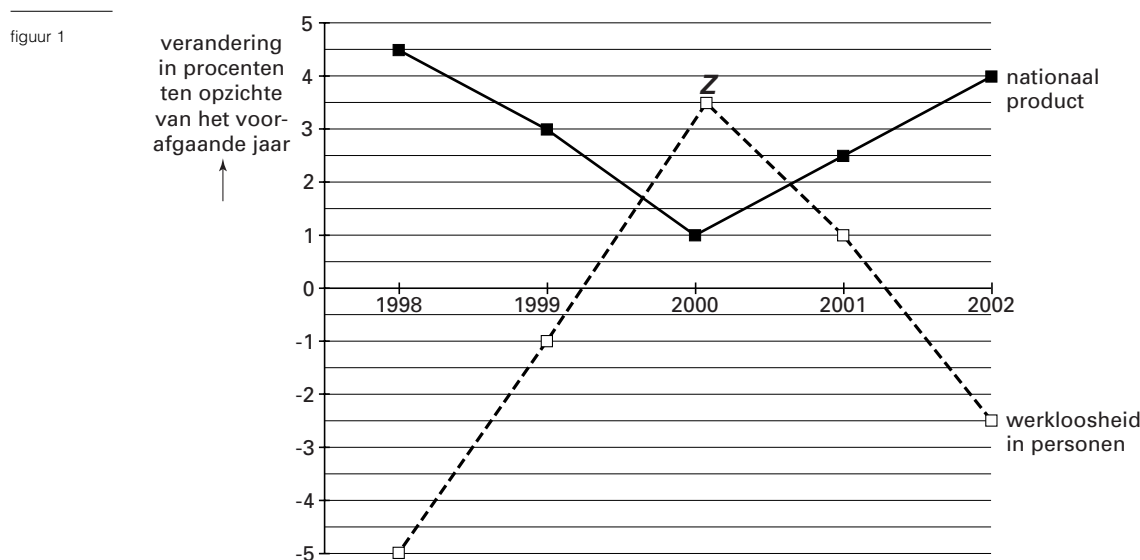
Meer mensen aan de slag

Het terugdringen van de werkloosheid is in veel landen een belangrijke doelstelling van de overheid. Om dat doel te bereiken, streeft de overheid meestal naar groei van het nationaal product. Of groei van het nationaal product leidt tot minder werkloosheid, hangt onder andere af van de ontwikkeling van de beroepsbevolking.

Van een land zijn over 1997 de volgende gegevens bekend:

- het nationaal product bedraagt 600 miljard dollar;
- de omvang van de beroepsbevolking bedraagt 6 miljoen personen;
- er zijn 255.000 personen werkloos.

In figuur 1 is de ontwikkeling van het nationaal product en die van de werkloosheid in personen weergegeven. De gegevens van de jaren 2000 tot en met 2002 zijn verwachtingen.

- 2p 1 Bereken de omvang van de werkgelegenheid in 1997 in personen.
- 2p 2 Is het nationaal product in 1999 vergeleken met 1998 gestegen, gedaald of gelijk gebleven?
- 2p 3 Bereken de omvang van de werkloosheid in 1999 in personen.

Om de werkloosheid in personen terug te dringen, stimuleert de overheid het werken in deeltijd.

Stel dat de overheid in 2000 het werken in deeltijd met succes stimuleert.

- 2p 4 Punt Z op de werkloosheidslijn in figuur 1 komt daardoor ... (1) ... de horizontale as te liggen omdat door toenemende deeltijdarbeid ... (2) ... personen worden ingezet waardoor de groei van de werkloosheid in personen ... (3) ... uitvalt.
Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?

	Bij (1)	Bij (2)	Bij (3)
A	dichter bij	meer	lager
B	dichter bij	meer	hoger
C	dichter bij	minder	hoger
D	verder verwijderd van	minder	lager
E	verder verwijderd van	minder	hoger
F	verder verwijderd van	meer	lager

Opgave 2

Gulden (f) wordt euro (€)

Geld is een ... (1) ... aanvaard ruilmiddel. De maatschappelijke geldhoeveelheid in Nederland bestaat uit munten, bankbiljetten en ... (2) ... . De komende jaren worden de functies van de gulden overgenomen door de euro. Prijzen worden dan uitgedrukt in euro's zodat de waarde van producten internationaal beter vergeleken kan worden; hier is de functie van de euro als ... (3) ... aan de orde. Het invoeren van de euro bevordert de arbeidsverdeling via toename van de ... (4) ... op de Europese markt.

- 3p **5** Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?
- bij (1) algemeen / door de overheid / internationaal
bij (2) chartaal geld / giraal geld
bij (3) rekenmiddel / ruilmiddel / spaarmiddel
bij (4) concurrentie / protectie

Opgave 3

Uit een krant

Meer winst Antislib

Baggerconcern Antislib plukt in 1999 de vruchten van twee moderne baggerschepen die in de vaart zijn gegaan. Vergeleken met 1998 steeg de winst in 1999 met 30% naar € 19,7 miljoen. De omzet steeg in 1999 met 20% ten opzichte van 1998. Zorgeloos is de toekomst voor Antislib echter niet. Door de economische crisis in Azië lopen de opdrachten terug. Bovendien zullen er nieuwe concurrenten op de baggermarkt verschijnen. Ook verwacht Antislib een stijging van de energieprijzen. Daarnaast wordt het steeds moeilijker aan geschikt personeel te komen.

- 2p **6** Bereken de winst die Antislib in 1998 gemaakt heeft.
- 2p **7** Met hoeveel procent moeten de kosten van Antislib in 1999 zijn gestegen ten opzichte van 1998?
- A** minder dan 20%
B 20%
C tussen 20% en 30%
D 30%
E meer dan 30%

- 2p **8** Antislib verwacht dat de opbrengsten van baggerwerkzaamheden zullen dalen. Welke twee zinnen uit het krantenbericht wijzen hierop?
- Schrijf het antwoord als volgt op:*
Zin 1: ... (schrijf de zin op) ...
Zin 2: ... (schrijf de zin op) ...

Opgave 4

Inflatie in Nederland

In 1997 ligt de inflatie in Nederland 0,25% boven het gemiddelde van de Europese Unie (EU). In 1998 loopt het verschil verder op tot meer dan 0,5%. De inflatie in Nederland ligt in 1998 zelfs meer dan 1% hoger dan in de buurlanden België en Duitsland.

Inflatie kan diverse *binnenlandse* oorzaken hebben.

- 2p **9** Beschrijf een manier waarop door een *binnenlandse* oorzaak in een land inflatie kan ontstaan.

Inflatie heeft invloed op de internationale concurrentiepositie van een land.

- 2p **10** Is de internationale concurrentiepositie van Nederland ten opzichte van België door de inflatie in 1998 verbeterd of verslechterd? Verklaar het antwoord.

Ook de koopkracht van de mensen kan door inflatie veranderen. Gegeven zijn de onderstaande beweringen:

1 De koopkracht van het inkomen is de hoeveelheid goederen en diensten die met dat inkomen kan worden gekocht;

2 Door inflatie stijgt de koopkracht van het inkomen.

2p 11 ■ Welke bewering is juist?

- A alleen bewering 1
- B alleen bewering 2
- C beide beweringen
- D geen van beide beweringen

Volgens sommige economen leidt inflatie in een land tot werkloosheid in dat land.

Hieronder staan enkele economische verschijnselen:

1 de inflatie neemt toe;

2 de bedrijven krimpen de productie in;

3 de consumptie neemt af;

4 de lonen stijgen minder dan de inflatie;

5 de vraag naar arbeid neemt af;

6 de werkloosheid neemt toe.

2p 12 ■ In welke volgorde wordt de gedachtegang van deze economen weergegeven?

- A 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6
- B 1 – 2 – 5 – 4 – 3 – 6
- C 1 – 2 – 5 – 3 – 4 – 6
- D 1 – 4 – 5 – 3 – 2 – 6
- E 1 – 4 – 3 – 2 – 5 – 6
- F 1 – 4 – 3 – 5 – 2 – 6

Opgave 5

CAO-onderhandelingen weer van start

Bij de CAO-onderhandelingen speelt de stijging van de prijzen een belangrijke rol. Daarbij gaat het onder andere om de vraag hoeveel de lonen ten opzichte van de prijzen mogen stijgen. De prijsstijging wordt berekend aan de hand van de consumentenprijsindex (cpi).

In tabel 1 is de ontwikkeling van het CAO-loon en de cpi weergegeven door middel van indexcijfers. Niet alle indexcijfers zijn ingevuld.

(1997 = 100)	1996	1997	1998	1999	2000
nominaal CAO-loon	98	100	108	111	114
consumentenprijsindex (cpi)	97	100	104	...	112
reëel CAO-loon	101	100	104	103	...

2p 13 □ Welk jaar is in tabel 1 het basisjaar?

2p 14 □ Bereken met hoeveel procent het nominale CAO-loon in 2000 is gestegen ten opzichte van 1999 (in ten minste één decimaal).

De consumentenprijzen zijn in 1999 ten opzichte van 1998 met 3,85% gestegen.

2p 15 □ Bereken de cpi van 1999 (in ten minste één decimaal).

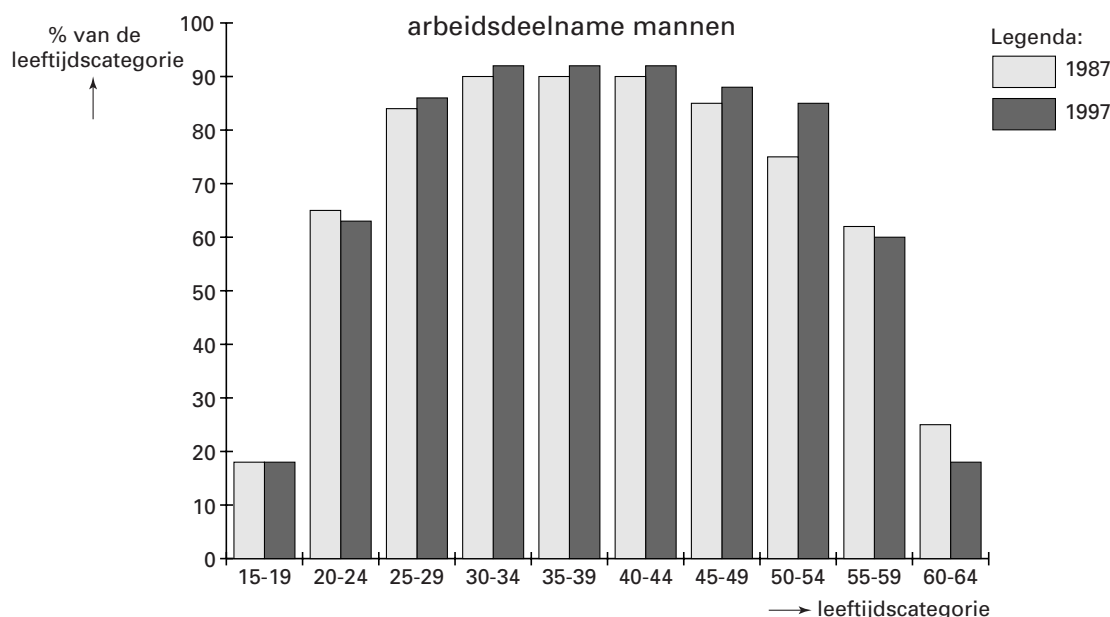
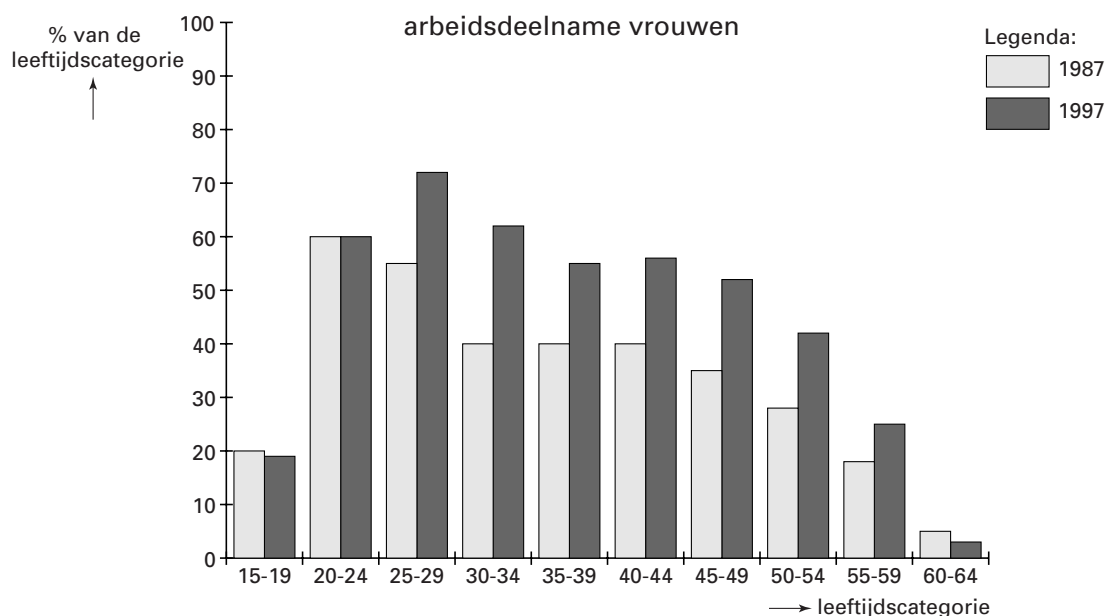
2p 16 □ Bereken de index van het reële CAO-loon in 2000 (in ten minste één decimaal).

Opgave 6

Grotere economische zelfstandigheid

De regering wil dat vrouwen economisch zelfstandiger worden. De beste manier om dat te bereiken is volgens de regering het vergroten van de arbeidsdeelname van vrouwen. In figuur 2 staat informatie over de arbeidsdeelname in Nederland.

figuur 2

- 2p **17** Noem een leeftijdscategorie waarin de arbeidsdeelname van zowel de mannen als de vrouwen naar verhouding laag is. Geef daarvoor een verklaring.

Zowel bij de vrouwen als bij de mannen is gemiddeld genomen de arbeidsdeelname tussen 1987 en 1997 toegenomen.

- 2p **18** Is die toename in de leeftijdscategorie 50-54 jaar *relatief* het grootst geweest bij de vrouwen of bij de mannen? Leg uit hoe dit uit figuur 2 blijkt.

De toename van de arbeidsdeelname van vrouwen is voor een deel het gevolg van regeringsbeleid.

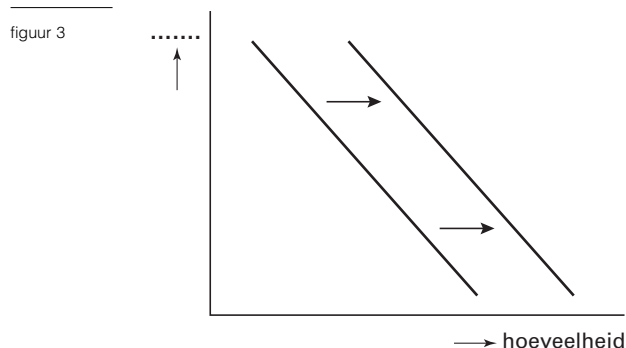
- 2p **19** Noem een maatregel waarmee de regering de arbeidsdeelname van vrouwen kan bevorderen. Licht toe hoe die maatregel de arbeidsdeelname bevordert.

Opgave 7

Gevecht om de cola-consument

Er is een voortdurende strijd aan de gang om de gunst van de consument van frisdrank. Deze strijd gaat niet alleen tussen de soorten frisdrank, maar ook tussen de diverse merken van eenzelfde soort frisdrank. Met name bij cola is de strijd heftig.

Door concurrentie kan een vraaglijn verschuiven. In figuur 3 is een verschuiving van de collectieve vraaglijn van cola in beeld gebracht.

2p **20** Wat moet er bij de verticale as worden gezet?

2p **21** De verschuiving van de collectieve vraaglijn in figuur 3 kan worden verklaard door

- A een afname van het besteedbaar inkomen van consumenten
- B een daling van de productiekosten van cola
- C een prijsstijging van andere frisdranken
- D een toename van het aantal producenten van cola

De cola-producenten gaan ervan uit dat de vraag naar elk afzonderlijk merk cola prijselastisch is.

2p **22** Er is sprake van een prijselastische vraag als de ...(1)... hoeveelheid in ...(2)... uitgedrukt ...(3)... reageert op een relatieve prijsverandering.

Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?

	Bij (1)	Bij (2)	Bij (3)
A	aangeboden	aantallen	sterk
B	aangeboden	procenten	sterk
C	aangeboden	aantallen	nauwelijks
D	gevraagde	procenten	nauwelijks
E	gevraagde	aantallen	sterk
F	gevraagde	procenten	sterk

Volgens marktdeskundigen is de vraag naar elk *afzonderlijk* merk cola prijselastischer dan de *totale* vraag naar cola.

2p **23** Wat kan hiervan de oorzaak zijn?

- A De grote prijsverschillen tussen de cola-merken.
- B Cola is voor de meeste consumenten een betrekkelijk luxe goed.
- C Cola-producenten maken veel reclame waardoor cola-consumenten hun merk cola trouw blijven.
- D De cola-consument stapt gemakkelijker over op een ander merk cola dan op een andere frisdrank.

Opgave 8

Overheid bezuinigt

De overheid heeft de afgelopen jaren op haar uitgaven bezuinigd. De bedoeling daarvan was het financieringstekort te verlagen waardoor de groei van de staatsschuld daalt. Als de groei van de staatsschuld daalt, kan de rente op de kapitaalmarkt dalen. Een lagere kapitaalmarktrente kan helpen bij het verder verlagen van het financieringstekort.

Met behulp van tabel 2 kan worden bepaald of de overheid in haar opzet is geslaagd.

		(miljoenen euro's)	
tabel 2		1998	1999
	totale uitgaven rijksoverheid	118.058	124.764
	aflossingen op staatsschuld	17.619	19.551
	totale inkomsten rijksoverheid	96.811	96.937
	staatsschuld aan het einde van het jaar	191.049	...
	nationaal product	338.588	354.130

- 2p **24** Bereken het financieringstekort in 1999.
2p **25** Bereken de omvang van de staatsschuld eind 1999.

Het verlagen van het financieringstekort kan leiden tot een daling van de rente op de kapitaalmarkt.

- 2p **26** Dat komt doordat bij een lager financieringstekort
A het aanbod op de kapitaalmarkt toeneemt.
B het aanbod op de kapitaalmarkt afneemt.
C de vraag op de kapitaalmarkt toeneemt.
D de vraag op de kapitaalmarkt afneemt.

Een daling van de kapitaalmarktrente heeft diverse gevolgen:

- investeren met geleend geld wordt goedkoper;
  - sparen wordt in het algemeen minder aantrekkelijk.
- 2p **27** Kies één van de twee gevolgen en leg uit hoe dat kan leiden tot een lager financieringstekort.

Opgave 9

Import van rijst bedreigt Japan

Japanners zijn grote rijsteters. Rijst kan buiten Japan veel goedkoper geproduceerd worden dan in Japan zelf. De Japanse overheid vreest dat die goedkope buitenlandse rijst de Japanse markt gaat overspoelen. Omdat het inkomen van de Japanse rijstproducenten daardoor drastisch zou dalen, heeft de Japanse overheid invoerrechten op geïmporteerde rijst ingesteld.

Het instellen van invoerrechten op rijst heeft gevolgen voor onderstaande categorieën:

- de Japanse overheid
- Japanse producenten van rijst
- Japanse consumenten
- Japanse producenten van andere producten dan rijst
- producenten van rijst buiten Japan
- consumenten buiten Japan

- 2p **28** Leg uit dat rijstproducenten buiten Japan nadeel ondervinden van de Japanse invoerrechten op rijst.
2p **29** Kies uit het overzicht één andere categorie die ook nadeel ondervindt van de invoerrechten. Licht het antwoord toe.
2p **30** Kies uit het overzicht twee categorieën die voordeel hebben van de invoerrechten. Licht het antwoord toe.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Het instellen van invoerrechten is een voorbeeld van een protectiemaatregel.

Protectie kan plaatsvinden met tarifaire en non-tarifaire maatregelen.

- 2p **31** ■ Een voorbeeld van een non-tarifaire protectiemaatregel is het
- A** instellen van een heffing op geïmporteerde producten.
  - B** subsidiëren van geëxporteerde producten.
  - C** verhogen van de kwaliteitseisen die aan geïmporteerde producten worden gesteld.
  - D** verlagen van de BTW op geëxporteerde producten.
-

Einde